

ОСВІТНЬО-ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДИЗАЙНУ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

УДК 711.4:7201

В. Тімохін

Київський національний університет будівництва та архітектури,
кафедра дизайну архітектурного середовища

ЖИТТЄДАЙНІСТЬ ПРОСТОРУ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

© Тімохін В., 2014

Розглянуто один із можливих підходів до формування уявлень про простір архітектурного середовища з позицій концепції орнаменталізму.

Ключові слова: простір, архітектурне середовище, архетип.

One in many approaches to formation of ideas about space of the architectural environment was considered with point of view of ornamental conception

Key words: space, architectural environment, the archetype.

“Два рівні життя накладаються один на один, як два рисунки на кальці, в яких зустрічаються, перетинаються і розходяться в різні боки. Крізь реальний світ просвічує ірреальний, і в кожній точці перетину їх ліній, в кожній точці дотику їх кривих утворюється простір для дива, метаморфози, несподіваності [1, с.135]”.

Постановка проблеми

Простір як ключове поняття, з одного боку, реального, тобто матеріального і фізичного світу, а з іншого, – ірреального світу ідей, мислення і творення, з давніх давен цікавив науковців і митців, теософів та філософів. Найкращі представники всіх сфер знання, знаходячи порядок у природі і Всесвіті, погоджувалися, що ірраціональний світ також являє собою Космос і, як сьогодні говорять, конструктивний Хаос чи, по-іншому, Хаосмос. І якщо вірити езотеричним вченням про подібність всього “згори і знизу”, то матеріальний світ людини, який весь наповнений життям, становить приблизно 10% від свого повного “обсягу”, подібно до співвідношення між матерією і вакуумом у Всесвіті. Стає зрозумілою та зацікавленість, яку проявляють вчені, митці, філософи і теософи до дослідження тих 90 %, де відбуваються дива, які все ще залишились непізнаними, але є надія, що там теж існує своєрідне життя і порядок.

Сьогодні багато вчених вважають, що вселенській вакуум є живим, має кристалічну решітчасту матеріально-енергетичну інформаційну структуру, яка, відтворюючись у земному просторі, сприяє проявленню дива народження і розвитку життя в усіх його формах [2]. Ці прояви пов’язані з дивовижною будовою основи живих організмів – хромосом – які, на думку Е. Шредінгера, мають структуру аперіодичного кристала [3]; з кристалічною будовою Землі як космічного платонового тіла, а також з кристалічною структурою квантового мікросвіту [2].

К. Юнг порівнював ключове поняття психології – “архетип” – з кристалічним решітчастим утворенням у насиченому розчині, навколо котрого розгортаються процеси формування (кристалізації) образного світу людини [4].

У всіх цих ідеях проглядається спроба побудувати систему, “...котра допомогла би перетворити світовий хаос на теоретично стрункий світовий космос” [5, с. 59], при цьому розуміючи, що саме життя “скріплює світ в його глибинах”, на противагу мертвій механічній зовнішній стороні природи [5, с.20]. Як вважають філософи, такими життєдайними скрепами стає система наукових і мистецьких, соціально-етичних і філософських цінностей. З погляду сучасної архітектурної теорії така побудова єдиного простору, де співіснують і взаємодіють системи цінностей науковця, митця і філософа, набуває актуальності, оскільки в неї вдало вписується система цінностей архітектора-проектувальника як людини соціальної і моральної.

Безумовно, архітектурна діяльність і архітектор займають особливе місце у ряду постатей науковця, митця і філософа, скріплюючи їх у єдине ціле. Разом з тим, вважають, що “...проектування не слід плутати ні з мистецтвом, ні з наукою, ні з математикою. Це складний вид діяльності, в якому усе залежить від правильного сполучення всіх цих трьох засобів пізнання” [6, с.27]. Кожний з наукових і мистецьких, філософських і архітектурних просторів природно містить хаотичну і космічну складову, взаємодія яких формує топологію цих ціннісних просторів. І якщо топології наукового простору приділяється значна увага [7], то сьогодні цим не можуть похвалитися фундаментальні дослідження цінностей мистецького і філософського простору. Це стосується також досліджень архітектурного середовища, хоча сьогодні існують окремі спроби з’ясувати аксіологічну основу його введення в науково-мистецький і соціально-психологічний світоглядний простір [8, 9].

Всі ці та інші дослідження топологічних метаморфоз різноманітних просторів свідчать про існування в кожному з них сутнісних ознак, які тією чи іншою мірою відображають схему поступового перетворення хаосу на космос і які за своїм змістом подібні до процесів кристалізації в насиченому розчині – в незримому просторі ідей, цінностей і законів. Такою сутнісною ознакою для наукового простору архітектурного середовища можна вважати ієрархічність, завдяки якій набувають порядку і підпорядкованості закони природи, ідеологія їх досліджень та їх практична цінність. Провідною ознакою мистецького простору, очевидно, слід вважати калейдоскопічність як ідею закономірностей штучної природи, що проявляється в ціннісних перетвореннях симетрії і ритму в будь-яких мистецьких творах.

На відміну від наукового простору, де домінують жорсткі ієрархічні (деревоподібні) взаємозв’язки, у просторі філософських метаморфоз великого значення, на наш погляд, набувають так звані ризомні (кущові, переплетені) зв’язки, що утворюють складніші і нецільові відношення ідей і цінностей, їх самоорганізації в нелінійному просторі космоса філософії. Топологія цінностей архітектурно-середовищного проектування також пов’язана з процесами самоорганізації, які, на нашу думку, найрельєфніше проявляються у просторі з ознаками фрактальності. Останнім часом фрактальна геометрія, що заснована на принципах самоподібності різномасштабних природних і штучних форм, “детермінованості хаосу” поширилась також на сферу дослідження і моделювання інформаційних й енергетичних процесів, проектування складних, зокрема середовищних систем.

Якщо уважніше придивитися до ознак ієрархічності наукового простору і калейдоскопічності мистецького, до ризомності філософського і фрактальності соціально-етичного або середовищного простору, то в око впадає глибинний і сутнісний характер цих ознак, невловимо поєднаний між собою присутністю незримої організуючої основи, подібної до різноманітних образів кристалічних структур. Серед цих образів виділяється “решітка” ієрархічного підпорядкування наукового простору, “канва” симетрично-ритмічних метаморфоз мистецького, “мережа” фрактального розгортання проектно-середовищного, нарешті, ризомна “сітка” упорядкування філософського простору. Поглиблення ідеї спорідненості цих просторів, їхніх ознак і образів свідчить про те, що їхні точки перетину і дотику, очевидно, утворюють вищий рівень упорядкування єдиного і життєдайного простору архітектурного середовища як такого, що характеризується ієрархічністю і решітчастістю, калейдоскопічністю і “канвованістю”, фрактальністю і мережаністю, нарешті, ризомністю і сітчастістю.

Очевидно, всі вони в своїй сукупності утворюють своєрідний голографічний образ-символ життєдайного і життєздатного простору, який узагальнюється в понятті орнаменту. Деякі митці, науковці і філософи, досліджуючи орнамент у ширшому аспекті, підкреслювали його загальність й інтегративну роль, яка полягала в тому, що орнаментальна концепція так стосується окремих мистецтв, як математика решти наук [10]. До цієї ж думки приєднався Ф.Л. Райт, коли він визначив орнамент як "...розвиток почуття побудови архітектурного об'єкта як цілого чи виявлення абстрактної логіки структури" [11, с. 173].

Тому, очевидно, слід очікувати виникнення нових видів і проявів орнаменталізму, подібних до аристократії Я. Черніхова, геліографіки К. Хіллера, живопису Г. Клімта, графіки Г. Ешера і В. Вазареллі в пластичних мистецтвах, зокрема в архітектурі. Сьогодні все частіше орнамент сприймається також з езотеричних і теософських позицій таємничого мистецтва і науки, що в абстрактних і символічних формах спроможний об'єднати наукову, мистецьку і філософську світоглядні картини в єдиний життєдайний простір архітектурного середовища.

Підводячи підсумки, слід зазначити, що концепція орнаменталізму в її застосуванні до аналізу і синтезу єдиного простору архітектурного середовища має значний потенціал і можливості для взаємної інтеграції наукових, мистецьких і філософських знань і цінностей. Кристалізація нових архітектурно-середовищних ідей у насиченому цими цінностями просторі, де в ієрархічних решітках і фрактальних мережах, на калейдоскопічній канві і ризомних сітках народжуються дивовижні орнаментальні візерунки, безумовно сприятиме зняттю завіси таємничості з дива життєдайного творіння і самоорганізації зримого і незримого простору архітектурного середовища.

1. Габриель Виткон-Менардо. Э.Т.А. Гофман, сам свидетельствующий о себе и о своей жизни (с приложением фотодокументов и других иллюстраций). – Челябинск: Урал LTD, 1999. – 321 с. 2. Фурдуй Р.С., Швайдак Ю.М. Прелесть тайны. – К.: Лыбидь, 1992. – 200 с. 3. Шредингер Э. Что такое жизнь? С точки зрения физика. – М.: Атомиздат, 1972. – 88 с. 4. Юнг К.Г. Психологические типы. – Мн.: ООО "Попурри", 1998. – 656 с. 5. Риккерт Г. Философия жизни. – Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2000. – 240 с. 6. Джонс Дж. Инженерное и художественное конструирование. – М.: Мир, 1976. – 375 с. 7. Рижко Л.В. Топология науки. – К.: НАН України, 2009. – 512 с. 8. Линчу К. Современная форма в градостроительстве. – М.: Стройиздат, 1986. – 264 с. 9. Шебек Н.М. Соціально і культурно орієнтована стратегія гармонічного розвитку архітектурного середовища // Досвід та перспективи розвитку міст України. – К.: Діпроміст, 2013. – Вип. 24. 10. Валери П. Введение в систему Леонардо да Винчи. – М.: Искусство, 1975. – 263 с. 11. Арнхейм Р. Динамика архитектурной формы. – М.: Стройиздат, 1984. – 192 с.